

HET COVERIN-DRAMA

door Dr. W.H. Kemmers

De meeste oudere Westlanders die in hun leven met de tuinbouw te maken gehad hebben, zullen het woord 'Coverin' wel eens hebben gehoord. Meestal zal het als voorbeeld van een mislukking op zakelijk gebied zijn genoemd, dikwijls om het risico van coöperatieve aansprakelijkheid te onderstrepen. Bij sommigen zal het te pijnlijke herinneringen hebben opgeroepen om het gesprek voort te zetten. In deze bijdrage zal ik de plannen om een Coöperatieve Verduurzaam Inrichting in het Westland tot stand te brengen, de uitvoering van deze plannen en het fiasco dat daarop volgde, schetsen tegen de achtergrond van de veranderingen die de eerste wereldoorlog in de afzet van groente teweegbracht.

In de concurrentie bepalen de vraag en het aanbod de prijs. Met minder behoefte een verkoper geen genoeg te nemen, maar meer kan hij daarin niet bereiken. Het is een leerstelling uit ieder eenvoudig economieboekje. Hoe vaak is er echter sprake van vrije concurrentie?

Dikwijls proberen kopers of verkopers een machtspositie te verwerven die hun uitzicht geeft op een voor hen gunstiger prijspeil. Als dit gelukt, bestaat de vrije concurrentie niet meer. Het Westlandse veilingwezen ontstond in een tijd waarin in de diverse dorpen de handelaren meer macht konden uitoefenen dan de telers. Gebrek aan marktinzicht, ook wel gebrek aan geld, alsmede een bederfelijk produkt maakten de telers tot de zwakste marktpartij. De opkomst van het veilingwezen tegen het einde van de vorige eeuw bracht de tuinbouwprodukten echter binnen het bereik van veel meer kopers. De prijsvorming ging daardoor meer en meer het ideaal-beeld van de vrije concurrentie vertonen.

Het veilen liep vast in 1916

Dit beeld werd grondig verstoord door de eerste wereldoorlog (1914-1918). Een oude strijdmethode, namelijk een vijandelijke stad omsingelen en door uithongeren tot overgave dwingen, werd toegepast op veel grotere schaal. De geallieerden, met name Groot-Brittannië, probeerden Duitsland en Oostenrijk-Hongarije van toevoer van levensmiddelen en grondstoffen af te sluiten door de zeewegen te blokkeren. Het gevolg was een toenemende schaarste in deze landen, onder andere aan levensmiddelen. De zuigkracht van de Duitse markt op de Nederlandse voedselbronnen nam daardoor snel

toe en de prijzen stegen snel, ook die van aardappelen en groente. De Nederlandse regering nam heel spoedig maatregelen om de binnenlandse voedselvoorziening veilig te stellen. Dit werd in redelijke mate bereikt door exporteurs slechts vergunningen (zgn. consenten) voor uitvoer te verlenen, als zij daarnaast een bepaald percentage van het te exporteren kwantum voor het binnenland afstonden tegen een matige prijs. Dit percentage kon voor groente en aardappelen - later werd ook fruit in dit systeem opgenomen - van soort tot soort en van week tot week verschillen, afhankelijk van de binnenlandse behoefte. Op de veilingen bleef in vrije concurrentie één prijspeil tot stand komen. De exporteurs hadden echter met twee niveaus van prijzen te maken: een laaggehouden binnenlands peil en een snel oplopend voor export.

Dit in wezen eenvoudige systeem liep vast in de zomer van 1916. Duitsland ging toen geleidelijk over op een vorm van centrale inkoop om het prijspeil vanuit die machtspositie omlaag te drukken. Om de groeiende voedselstroom van Nederland naar Duitsland in te perken eisten de Britten hun historisch aandeel in de Nederlandse export op. Voor de handhaving van de neutraliteit van ons land was inwilliging van deze eis noodzakelijk. Na enig zoeken en tasten ontstond ook bij de Britten en de Fransen een vorm van centrale inkoop.

Om de intussen ook in eigen land opkomende schaarste beter te kunnen bestrijden, onder andere door geknoel met de voorschriften moeilijker te maken, bepaalde de Nederlandse regering dat uitvoerconsenten voortaan alleen mochten worden afgegeven door de veilingen, en wel als daar aan de beschikbaarstelling voor het binnenland was voldaan. De veilingen kregen aldus met drie prijsniveaus te maken: een nog altijd hoog peil voor export naar Duitsland, een wat lager voor export naar Engeland (en Frankrijk) en een heel wat lager voor afzet naar binnenlandse bestemmingen. Het veilen liep tenslotte onder deze omstandigheden vast.

Centrale verkoop van 1917

Een goede verkoopstrategie vereist dat macht tegenover macht wordt geplaatst, dat tegenover centrale inkoop een verkoopmonopolie wordt gevormd. Zo niet, dan kan de centrale inkoper alle verkopers tegen elkaar uitspelen. In de kring van veilingbestuurders drong deze wijsheid spoedig door. Men begon de krachten te bundelen, het eerst in Noord-Holland tijdens de vroege aardappelcampagne van 1916. Later in het jaar ging men ook in andere tuinbouwcentra hiertoe over. De veilingen vormden in navolging van Noord-Holland Provinciale Commissies, die door middel van contracten met de veilingen vergaande

volmachten kregen om in de prijsvorming in te grijpen, eventueel de veilingklokken stil te zetten en zo nodig de aanvoeren af te remmen. Deze bundeling mondde uit in de vorming van een centrale Permanente Prijsafzettingscommissie op 11 januari 1917. Deze commissie vormde de eerste nationale bundeling van alle groente- en fruitveilingen in Nederland. Zij werkte onder inschakeling van de provinciale Commissies eveneens op basis van contractuele volmachten. Al spoedig werd zij het Centraal Bureau van de Tuinbouwveilingen in Nederland genoemd. In 1918 werd dit Centraal Bureau omgevormd tot een vereniging van veilingen, in het kader van een fusie met de reeds eerder bestaande 'Groep Veilingen' uit de Nederlandse Tuinbouwraad, waarvan echter lang niet alle veilingen lid waren.

Drie stromingen

Er is in die tweede helft van 1916 heel wat te doen geweest over de beste tactiek die met deze bundeling van verkooporganisaties kon worden toegepast. Drie hoofdstromingen zijn in dit debat te onderscheiden. De eerste hield in, dat centrale verkoop moest worden toegepast, maar dat overigens de vooroorlogse structuur zoveel mogelijk intact gelaten moest worden, om er na de oorlog weer mee te kunnen werken. De aanhangers van deze stroming waren van mening dat deze op directe concurrentie tussen handelaren gebaseerde afzetmethode de beste garantie bood voor een zo hoog mogelijk prijspeil. De tweede gaf uiting aan de wens van de gelegenheid gebruik te maken om tot coöperatieve export te geraken, om op die wijze de concurrentie op te voeren. De derde vond centrale verkoop alleen niet voldoende. Als een centrale inkoper niet de gewenste prijs zou willen betalen, zou een centrale verkoper weliswaar kunnen weigeren te leveren, maar dat zou hij niet lang volhouden, omdat het verderfelijke produkt in zijn handen zou verrotten. Deze derde stroming achtte het nodig in dat geval verwerkingscapaciteit ter beschikking te hebben, en wilde daarom een coöperatieve verwerkingsindustrie opbouwen.

De eerste stroming - de structuur intact laten - is de belangrijkste gebleven en heeft de verdere gang van zaken feitelijk bepaald. Het Centraal Bureau voerde centraal de prijsonderhandelingen met de Duitsers en met de Britten. De verzorging van de export vanaf de veilingen naar de landen van bestemming bleven exporteurs doen.

De tweede stroming - coöperatieve export - leefde vooral in Noord-Holland, waar veel minder snel bederfelijke produkten werden geteeld. De reeds genoemde aktie begon er, toen de Duitse centrale inkoper een te laag geachte prijs voor de vroege aardappelen bood. Een besluit van de Provinciale Commissie de veilingen op te dragen niets

aan de Duitsers te verkopen en de telers geen aardappelen te laten rooien, bracht de inkoper snel op de knieën. Een besef van eigen kracht ontstond. Toch is men er de hoofdstroming niet afgevalln. Veeleer probeerden de Noordhollandse voormannen wat coöperatieve elementen in de bestaande structuur in te bouwen.

De derde stroming is het sterkst in Groningen, vooral in Hoogezand-Sappemeer, waar reeds een vorm van coöperatieve verwerking bestond. Ook in de Bollenstreek ontstond coöperatieve verwerking van groenten om compensatie te bieden voor de stagnerende bollenhandel. Elders, bijvoorbeeld in de Kring, kreeg deze stroming ook bijval.

De coöperatieve verwerking

Bij coöperatieve verwerking in die dagen moet men vooral denken aan inzouten en aan drogen. Hoofdprodukten waren bonen, voornamelijk pronkbonen, waarvan gezouten snijbonen werden gemaakt, en witte kool, die diende voor de zuurkoolbereiding. Daarnaast werden ook andijvie en sperciebonen op die manier ingemaakt. Ten slotte werden zelfs bloemkoolbladen en als snijbonen gesneden bloemkoolstengels ingezouten. Ook andere groenten, zoals boerenkool, peen en rapen, werden verwerkt, vooral gedroogd. Het inblikken stond eigenlijk nog in de kinderschoenen.

Diverse particuliere zouterijen en drogerijen, die voor de oorlog een moeizaam bestaan leidden, bloeiden door de voedselschaarste op. De fabrikanten lieten zelf groenten telen, contracteerden bij tuinders en probeerden voorts een deel van de veilingaanvoer in handen te krijgen. Ook zij moesten weliswaar een deel van hun (verwerkte) produkt voor de binnenlandse afzet verkopen tegen lage prijzen, maar de export was zeer winstgevend. Als de binnenlandse voorraad al eens wat te groot bleek te zijn uitgevallen, kon bovendien meestal wel een uitvoerconsent worden verkregen. De telers kregen uiteraard weet van deze lucratieve bedrijvigheid. Ongetwijfeld heeft dit de stroming die coöperatieve verwerking voorstond, een stimulans gegeven. Naast tal van nieuwe, vaak primitieve, particuliere zouterijen en drogerijen ontstonden hierdoor vanaf 1916 diverse coöperatieve verwerkingsbedrijven. Eind 1917 verenigden zij zich in de Bond van Coöperatieve Conservenfabrieken, teneinde gezamenlijk sterk te staan tegen aanvallen van de twee organisaties van particuliere verwerkers met haar vele tientallen leden.

De export van gezouten groente liep door dit alles op van ca. 8.000 ton voor de oorlog tot 93.000 ton in 1917; die van gedroogde groente van ca. 400 ton tot 18.000 ton. Met de export van deze twee vormen van

verwerkt produkt werd, omgerekend naar vers produkt, de export van verse groente ad 275.000 ton geëvenaard.

In het Westland met zijn voor die tijd al tamelijk goede afzetstructuur werd niet veel gevoeld voor coöperatieve export. De hoofdstroming - instandhouding van de vooroorlogse structuur - vond er de meeste aanhang. Ook de coöperatieve verwerking ging geleidelijk heel wat telers aanspreken. Dit nam snel toe toen in de zomer van 1917 de Duitse centrale inkoper een tijdlang geen tomaten afnam. Voor dat toen nog luxe produkt had hij weinig geld beschikbaar. De zwakke positie van een centrale verkoper van een bederfelijk produkt werd toen heel duidelijk zichtbaar.

Oprichting Coverin

In het najaar van 1917 toog in het Westland een commissie uit het bestuur van Bond Westland aan het werk om de mogelijkheden van coöperatieve verwerking te onderzoeken. Zij bestond uit de heren: J. Barendse, H.A. de Jong en J. Hofland.

Allereerst namen zij contact op met de besturen van de veilingen in de Kring Loosduinen-Berkel enz. (de Kring) en in de Kring Leiden om te overleggen over een mogelijke samenwerking. De Leidse kring rea-

*Destijds de toegang naar het Coverin-bedrijf vanaf de Monsterse weg te Poeldijk, op deze foto uit later jaren Slachthuisgade genaamd.
(Coll. J.N.M. van Leeuwen, Poeldijk)*

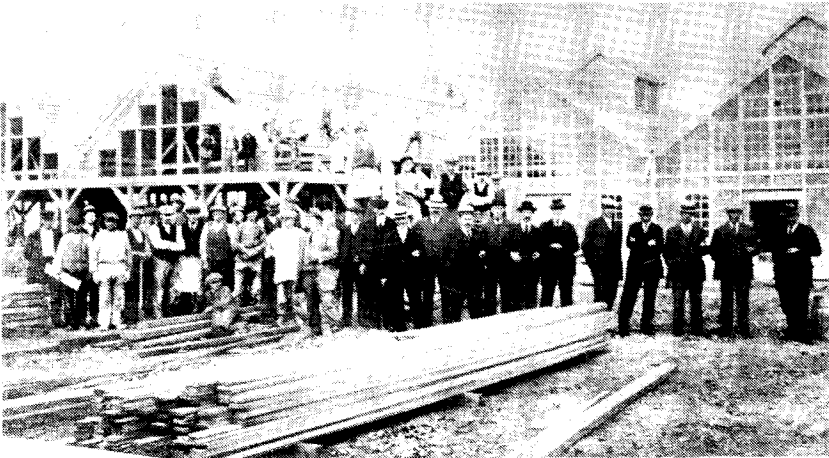
geerde sympathiek, maar voelde er meer voor in eigen gebied een fabriek op te zetten. Men wilde er echter eerst nagaan, of met daar werkende fabrikanten afspraken waren te maken. Toen de Duitsers de tomaten niet afnamen, was daar namelijk met een plaatselijke fabriek een bruikbare noodoplossing gevonden in verwerking tot een soort puree. Ook in 'de Kring' was in overleg met een bedrijf met conserveercapaciteit gezocht naar een uitweg, overigens zonder veel resultaat. De conclusie van het Zuidhollandse beraad was tenslotte dat men eerst wilde afwachten welk standpunt de gezamenlijke Provinciale Commissies uit de Nederlandse veilingen (= Raad van Advies van het Centraal Bureau) innamen.

De leiding van het Centraal Bureau hield vast aan de eerder gekozen beleidslijn: de afzetstructuur die bij het veilingensysteem paste, zo goed mogelijk intact laten. De toenmalige secretaris van het Centraal Bureau, de heer P. Tromp, verwoordde dat in een tiental stellingen. Er is geen behoefte aan uitbreiding van de verwerkingscapaciteit, omdat dan overproductie dreigt en bovendien bestaande bedrijven onderbezet zullen geraken, stelde hij. De huidige hoge winsten achtte hij van voorbijgaande aard te zijn en zonder gezonde economische basis. Onder normale omstandigheden, aldus zijn mening, zal de concurrentie tussen de particuliere fabrikanten onderling en tussen hen en het buitenland voldoende waarborg bieden, dat vraag en aanbod voor een goede marktwaarde van de produkten zullen zorgen. In dit beleid paste dat een groot deel van de pronkbonenooft van 1917 door het Centraal Bureau centraal aan de industrie werd verkocht, nadat pogingen om nog te veilen niet slaagden.

De Bond van Coöperatieve Conservenfabrieken bestreed deze opvatting, menende dat de dubbele winsten van de fabrikanten (én op het verse produkt dat ze te goedkoop in handen zouden krijgen, én op het eindprodukt dat een zeer willige markt vond) de telers toekwamen. Onder verwijzing naar het succes van tal van coöperaties in de landbouwsector, poneerde de Bond de stelling dat een blijvende verbetering van de marktpositie van de tuinders bereikt kon worden. In januari 1918 richtte hij zich in een circulaire tot alle Nederlandse veilingen.

Het bestuur van Bond Westland bracht het onderwerp bij de Westlandse veilingen in bespreking. De gedachte om toch maar in het Westland een eigen coöperatief verwerkingsbedrijf op te zetten, vond in de diverse ledenvergaderingen voldoende steun. Op 23 maart 1918 werd de oprichtingsakte gepasseerd en al op 10 april daaraan volgend stonden de statuten in de Staatscourant. Uit de statuten bleek duidelijk de verbondenheid met Bond Westland, hoewel de coöperatie

overigens als een zelfstandige organisatie was opgezet, die zelf de zakelijke verantwoordelijkheid droeg. Voorzitter van de vereniging, genaamd 'Coöperatieve Verduurzaam-Inrichting Het Westland (Coverin)' werd J.A.M. van Kampen te Poeldijk, secretaris Jan Hofland te Naaldwijk. Alleen leden van een bij Bond Westland aangesloten veiling konden lid worden van Coverin. Het aantal leden liep op tot 600, zijnde $\pm \frac{1}{3}$ van het totale ledental van de veilingen.

De bouw van het Coverin-bedrijf; bouwvakkers en bestuurders op de foto. (Coll. J.N.M. van Leeuwen, Poeldijk)

Op 18 mei 1918 werd te Poeldijk grond aangekocht, in totaal bijna 1,3 ha, gelegen tussen de Gantel en de rijweg aan de huidige Slachthuisgade, naast de vroegere veiling. Snel werd dit terrein van tram-aansluiting voorzien. De bouw verliep in hoog tempo en op 17 augustus 1918 begon de fabriek te verwerken. Ik schat dat in totaal voor ca. f 400.000,- was geïnvesteerd. Hoewel nog niet direct alle geplande onderdelen van de fabriek gereed waren, of op volle capaciteit konden draaien, zijn in dat eerste seizoen toch nog 795 ton pronkbonen verwerkt tot gezouten snijbonen, 275 ton witte kool tot zuurkool en 167 ton tomaten tot moes en sausen.

Afzetstagnatie

De produktie van winstgevende 'oorlogsteelten' was in enkel jaren enorm toegenomen door uitbreiding van het areaal. De regering zag

zich zelfs genoodzaakt het areaal van die teelten in de landbouw te beperken, om zoveel mogelijk basisvoedsel voor de eigen bevolking te verkrijgen. Toch was de pronkbonenoogst van 1918 zo groot dat een gedeelte niet vers geplukt is en als droge bonen geoogst. Deze boon, die in Nederland nog nauwelijks bekend was - zij was als Heinrichs Riesenbohne kort tevoren uit Duitsland naar Nederland gehaald - vond in het binnenland slechts voor 5 á 10% afzet. De voorraden verwerkte bonen waren dus enorm.

Het was niet mogelijk deze voorraden direct te verkopen naar de hongerende landen Duitsland en Oostenrijk, omdat de Nederlandse regering in september 1918 een uitvoerverbod voor tal van levensmiddelen instelde. Alleen luxe produkten zoals tomaten en oesters mochten worden geëxporteerd, doch de export van verwerkte bonen was niet toegestaan. Een reden voor dit verbod is nooit officieel bekend gemaakt. Vrij zeker speelde de dreiging van maatschappelijke onrust in eigen land vanwege voedselschaarste een rol. Een wisseling van ministers was echter ook van invloed: de aftredende wilde op de valreep niets meer veranderen toen het verbod eenmaal van kracht was geworden, de aantredende moest zich eerst oriënteren wat hem te doen stond.

Vooralsnog lijkt echter van belang geweest te zijn dat Nederland in die periode met Groot-Britannië onderhandelde over de blokkade. Onze regering wilde bereiken dat onmisbare produkten (bijvoorbeeld broodgraan uit de U.S.A.) ongemoeid zouden worden doorgelaten. Een grote Nederlandse uitvoer van levensmiddelen naar Duitsland zou de onderhandelings sfeer grondig bederven. De beoogde overeenkomst kwam op 15 november 1918 tot stand en werd op 20 december bekrachtigd. Begin januari 1919 mocht de uitvoer naar Duitsland worden hervat, ook die van verwerkte bonen.

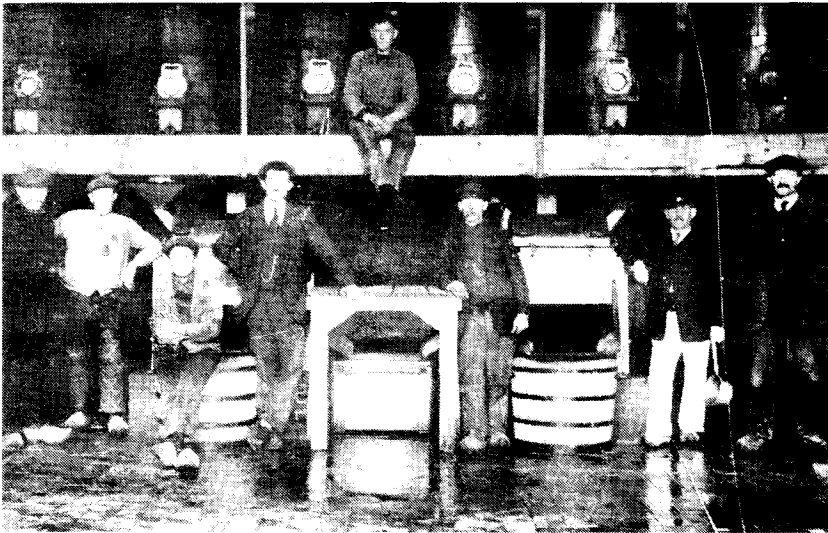
Intussen was op 11 november 1918 de wapenstilstand gesloten en de oorlog in feite beëindigd. De honger was daarmee uiteraard niet verdwenen in Duitsland en Oostenrijk, maar er ontstonden daar chaotische toestanden. Delen van Duitsland werden door de geallieerden bezet, in andere delen ontstond een revolutionaire sfeer, elders heerste eigenlijk burgeroorlog. Er kwamen geen geldmiddelen voor invoer van groente meer beschikbaar.

Door dit alles bleef de afzet van de voorraden ingemaakte groente stagneren. De meeste betrokkenen hoopten dat dit een storing van tijdelijke aard zou blijken te zijn. Zo werd nog in april 1919 een coöperatieve verduurzaamingsrichting te Barendrecht opgezet. Bij Coverin werd in die tijd aan de afdeling drogerij gewerkt, die in augustus gereed kwam. In april 1919 werd de Bond van Coöperatieve Conserven-

fabrieken omgezet in een Groep van de Nederlandse Tuinbouwraad. Als onderdeel van de overkoepelende organisatie van de gehele Nederlandse tuinbouw hoopten de bestuurders zich beter te kunnen verweren tegen aanvallen van de twee verenigingen van particuliere zouters, die zich al in februari tot de regering hadden gewend om hulp. Van Kampen werd voorzitter van deze Groep.

Het verzoek van de beide organisaties van particuliere zouters hield in, dat de overheid een garantieprijs voor hun voorraden zou afgeven. De regering, die voor eigen rekening nog 30.000 vaten had liggen, weigerde. Toch werd aan hen toegezegd dat een bedrag van f 1.000.000,- zou worden uitgetrokken om te helpen een minimumprijs te handhaven. Het bedrag bevond zich in de kas van de Groenten-centrale, een semi-overheidsorgaan voor de binnenlandse groentevoorziening. Deze reserve was mede gevormd door heffingen die door de zouters betaald waren. Van dit plan kwam niets terecht.

In de loop van 1919 werd het geleidelijk duidelijk dat geen herstel van de afzet te verwachten was. Alle pogingen om toch nog geforceerd te verkopen, liepen op niets uit. Zo heeft Coverin in juli 1919 nog geprobeerd haar voorraden te verkopen in Duitsland aan staalgigant Krupp voor het personeel. Krupp ging hierop in, maar de Duitse overheid weigerde de ruiltransactie, waarvan de levering een onderdeel zou vormen, goed te keuren.

Personeel belast met de verwerking. (Coll. J.N.M. van Leeuwen, Poeldijk)

De oogst van 1919

Er is in augustus 1919 op verscheidene plaatsen intensief overleg gepleegd wat nu te doen stond. Op dat moment lagen in Nederland nog 180.000 vaten bonen van de oude oogst onverkocht in voorraad.

Bij Coverin beliep de voorraad van de diverse onverkochte produkten 8.000 vaten.

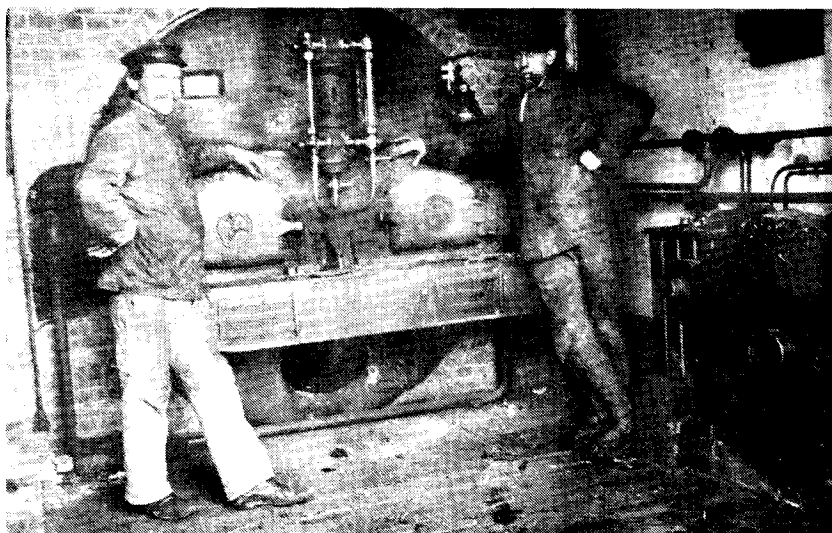
Op 19 augustus stelden de drie organisaties van zouters (particulier en coöperatief) aan het Centraal Bureau van de Tuinbouwveilingen voor, dat de telers de pronkbonenoogst 1919 niet vers zouden plukken, maar laten hangen en als droge bonen voor veevoeder oogsten. Van hun kant waren ze bereid onder nadere condities 20% van de vergoeding die zij alsnog van de regering hoopten te ontvangen, ter schadeloosstelling voor de verliezen ten gevolge van het exportverbod, aan de telers van 1919 af te staan. Een door de overheid reeds in uitzicht gesteld bedrag (er was sprake van f 2.000.000,-) zou echter buiten deze afspraak blijven.

In een buitengewone algemene vergadering die een week later gehouden werd, concludeerden de betrokken veilingen dat zij niet bevoegd waren het gevraagde voorschrift te geven en dat het voorstel ook overigens onaannemelijk was. De telers moesten maar zien en desnoods de bonen niet plukken. Overigens is de door de organisaties van zouters verwachte schadeloosstelling nooit door de overheid verleend.

Coverin loopt vast

Begin september 1919 is Coverin nog begonnen op bescheiden schaal bonen van leden te verwerken. Op de veilingen, waar sommige telers kleine partijtjes aanvoerden, waren ze vrijwel waardeloos. Terwijl in 1918 een prijs van 25 cent per kg normaal was - waarvan de teler 20 cent ontving en de rest aan heffing werd afgedragen - brachten ze nu rond ½ cent op. Coverin garandeerde haar leden voor verwerkte bonen nog 3 cent. (Opmerking: naar huidige geldwaarde, die ca. 1/8 is van destijds, respectievelijk ± f 2,-, f 1,60, f 0,04 en f 0,24.) De meeste bonen werden niet geoogst. Met één klap verdween de pronkbonenteelt uit het Westland en werd elders in Nederland drastisch ingekrompen.

Rond de jaarwisseling van 1919 op 1920 hebben de gezamenlijke zouters nog geprobeerd de bonen te verkopen naar Wenen, waar toen ernstige hongersnood heerste. Opnieuw vroegen zij hulp van de regering. Deze was bereid voor een gedeelte van de bedongen prijs een betalingsgarantie af te geven tot maximaal f 6.000.000,- (de reeds genoemde f 1.000.000,- inbegrepen). De zouters vroegen echter in wezen een subsidie tot die waarde. Ook deze poging liep op niets uit.

De stokers bij de ketels. (Coll. J.N.M. van Leeuwen, Poeldijk)

In de tweede helft van mei 1920 begon de zaak bij Coverin vast te lopen. De bank, de Centrale Boerenleenbank te Eindhoven, zegde het krediet op. De voorraden uit 1918 en 1919 lagen nog onverkocht. Het bestuur was doende het beleid in een andere richting te buigen en wilde doorgaan, te meer daar de kans dat toch nog regeringssteun zou worden verkregen, weer groter werd geacht. De middelen waren echter uitgeput. Reeds 50 leden hadden bedankt. Zij werden overigens aan hun financiële statutaire verplichtingen gehouden.

Achtereenvolgens werden vanaf eind mei 1920 diverse algemene vergaderingen gehouden. De eerste werd door \pm 400 leden bezocht, vervolgens liep de opkomst terug. Op 10 juni bleek de schuld aan de bank f 1.097.000,- te bedragen. Het exploitatietekort beliep f 657.000,-. In tegenstelling tot de situatie bij diverse oude zouterijen stond daar geen winst uit 1917 en eerder tegenover.

De voorraden waren bij de bepaling van het tekort op fustwaarde getaxeerd, dus het produkt zelf stond al op nul te boek. (Ter vergelijking: de totale Westlandse veilingomzet bedroeg in die jaren rond f 10.000.000,-.) Besloten werd tenslotte nog niet te liquideren, maar het tekort bij de leden te incasseren.

Terugvordering voorschotten

De statuten van Coverin bevatten twee van belang zijnde bepalingen. Artikel 31 luidde: "Het bestuur stelt in overleg met het bestuur van

de bond 'Westland', zoo dikwijls dit nodig geacht wordt, voor elk product den prijs vast, welke voor dat product aan de betrokken leden zal worden uitbetaald.

Na afloop van het boekjaar wordt voor elk product de opbrengst in verduurzaamden staat berekend en wordt aan ieder lid uitgekeerd hetgeen hem diensvolgens boven het reeds ontvangen bedrag toekomt; mocht het reeds door een lid ontvangen bedrag grooter zijn dan hetgeen hem volgens deze berekening toekomt, dan moet hij het teveel ontvangene terugbetalen."

Volgens dit artikel zouden dus alle in 1918 en 1919 aan telers verstrekte bedragen voor geleverde produkten volledig door hen moeten worden terugbetaald. Het bleek een uiterst moeizame operatie te zijn, die al spoedig samenviel met een tweede. Op verzoek van de bank werd Coverin namelijk op 18 oktober 1920 failliet verklaard.

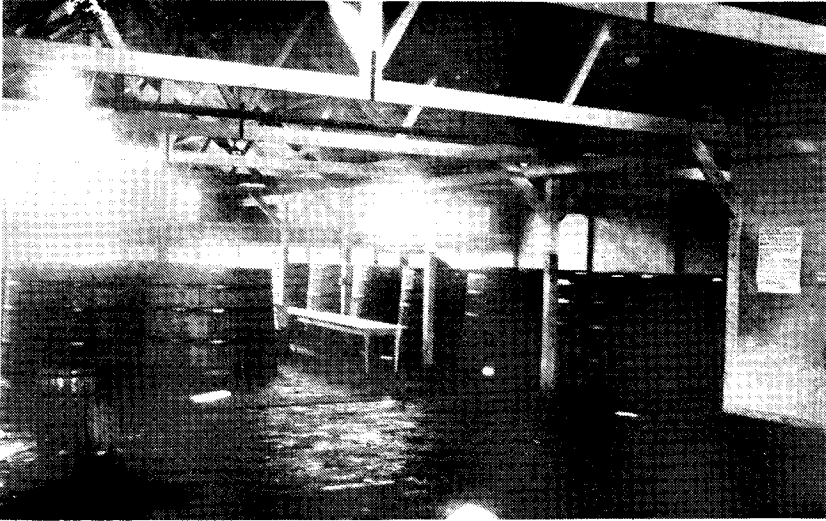
Het faillissement

Het tweede van belang zijnde artikel in de statuten was no. 14. Het tweede lid ervan bepaalde: "Bij vereffening van den boedel der vereeniging zal een eventueel tekort over alle leden worden omgeslagen naar den maatstaf van het aantal aandelen te ieders name ingeschreven: de aansprakelijkheid voor het tekort wordt voor ieder lid beperkt tot f 100,- voor elk te zijnen name ingeschreven aandeel. De leden zijn bovendien gezamenlijk en naar gelijken maatstaf als hierboven bepaald aansprakelijk voor de betaling van ieders aandeel in den omslag, zulks met gelijke beperking als daar gezegd."

Coverin was namelijk opgezet als een coöperatie op aandelen. Elk lid was verplicht zoveel aandelen van f 5,- te nemen als hij in 1917 aan duizendtallen bij een der Westlandse veilingen had geveild. In feite beliep de aansprakelijkheid dus tot rond 10% van ieders omzet in 1917. Per aandeel en per campagne hadden de leden het recht en de verplichting de hoeveelheid produkten aan Coverin te leveren die telkens door het bestuur in overleg met het bestuur van Bond Westland werd bepaald.

Bij liquidatie zou dus het tekort dat resteerde na de terugvordering van de betalingen voor produkten in 1918 en 1919 volgens de sleutel van artikel 14 over de leden moeten worden omgeslagen.

De aansprakelijkheid was overigens in juli 1919 voor één jaar verhoogd tot f 300,- per aandeel, toen de transactie met Krupp op stapel werd gezet. De bank eiste deze verzwaaring kennelijk, omdat zij vreesde dat de gewone zekerheden (voorraden en debiteuren) bij zo'n transactie onder chaotische omstandigheden verloren zouden kunnen gaan. In juni 1920 werd dit besluit met één jaar verlengd. Bij deze verlen-

Een deel van de opgeslagen voorraden. (Coll. J.N.M. van Leeuwen, Poeldijk)

ging van de hogere aansprakelijkheid werd vastgelegd, dat de leden daardoor niets zouden inboeten van hun rechten en inzichten. Deze toevoeging betrof de opvatting dat de verhoging tot f 300,- uitsluitend de genoemde transactie met Krupp betrof.

Het doek viel dus op 18 oktober 1920. De bank hield vast aan de aansprakelijkheid van f 300,- per aandeel. Voor de betrokken telers zou dit erop neerkomen, dat zij kwijt zouden kunnen raken hun volledige pronkbonenomzet in 1917 en 1918 plus 30% van hun totale veilingomzet over 1917. Een lange lijdensweg moest nog worden afgelegd, die veel tuinders niet alleen slapeloze nachten, maar ook een flink deel van hun kapitaalcracht heeft gekost. Heel wat telers kwamen aan de rand van de afgrond te staan, sommigen vielen over de rand heen.

De regering heeft in 1921 ten laste van een steunfonds uit de oorlogsjaren f 500.000,- uitgekeerd aan telers-zouters die anders te gronde zouden zijn gegaan. Dit bedrag is voornamelijk in de provincie Groningen ingezet.

Het Coverin-gebouw werd in de loop van 1923 in gebruik genomen door de kort tevoren opgerichte Centrale Westlandse Snijbloemenveiling. Deze bleef daar tot de verhuizing naar de Hofstraat te Honselersdijk in 1927.

Het vervolg van dit relaas is voer voor juristen en niet voor een

amateur-historicus. Er volgden tal van procedures. Nog in 1929 deed het Dagelijks Bestuur van Bond Westland een poging een schikking tot stand te brengen tussen vele tientallen telers en de bank, overigens zonder veel succes.

BRONNEN:

Weekblad 'de Tuinbouw', jaargangen 1919 en 1920;
Jaarverslag Centraal Bureau van de Tuinbouwveilingen 1919;
Rapport Commissie Verduurzaming 1918;
Coverin-dossier van Bond Westland;
Ing. P.A. Kruyk: Vijftig jaar Westlandse bloemen;
J.G. Hazeloop: artikel in 'Wilhelmina 25 jaar regering';
E.H. Krelage: Drie eeuwen bloembollenexport, blz. 52 e.v.;
Verslag Crisis-Enquête Commissie 1921.
en met dank aan IR. W. van Soest.